Вимоги ГПК України, порушення яких стало підставою для скасування судових рішень

(серпень 2026 року)

- **Щодо безпідставного залишення позову без розгляду;**
- **Щодо помилкового неврахування доказу;**
- **Щодо стягнення витрат на професійну правничу допомогу за недоведеності таких витрат належними та допустимими доказами в розумінні ст. ст. 76-77 ГПК України;**
- **Щодо помилкового повернення зустрічного позову;**

Щодо безпідставного залишення позову без розгляду

Постанова СхАГС від 20.07.2026 у справі №922/1459/26
https://reyestr.court.gov.ua/Review/138463073

Залишаючи позов прокурора без розгляду суд виходив з того, що прокурору для повторного звернення з позовом слід було в обов`язковому порядку **усунути виявлені судом недоліки щодо об`єднання в одне провадження вимог, які належать розглядати в порядку різного судочинства**, зокрема, вимоги про **визнання недійсним договору оренди землі** від 24.06.2024, укладеного між Харківською міською радою та відповідача у справі (ФОП), що згідно з **ухвалою суду від 22.04.2026 у справі №922/1348/26**, яку прокурор не оскаржував, підлягає розгляду **в порядку цивільного судочинства** та не може бути об`єднана в одне провадження з його вимогами про визнання права власності на самочинне збудоване нерухоме майно та зобов`язання передати таке майно. Проте, всупереч вищевказаній нормі частини 8 статті 174 ГПК України прокурор вищевказані недоліки не усунув та повторно звернувся до суду **з аналогічною позовною заявою у даній справі №922/1459/26**.

Скасовуючи ухвалу суду першої інстанції, апеляційним судом зазначено, що **ухвалою суду від 22.04.2026 у справі №922/1348/26, яка набрала законної сили,** позовну заяву прокурора та додані до неї документи було **повернуто на підставі пункту 2 частини 5 статті 174 ГПК України**, **оскільки прокурором порушено правила об`єднання позовних вимог** (крім випадків, в яких є підстави для застосування положень статті 173 цього Кодексу).

Прокурор повторно звернувся до суду з аналогічною позовною заявою у даній справі **№922/1459/26**.

Апеляційним судом вказано, що **місцевий господарський суд**, залишивши позов прокурора у справі №922/1459/26 без розгляду **застосував положення пункту 8 частини 1 статті 226 ГПК України**: суд залишає позов без розгляду, якщо провадження у справі відкрито за заявою, поданою без додержання вимог, викладених у статтях 162, 164, 172, 173 цього Кодексу, і позивач не усунув цих недоліків у встановлений судом строк.

Проте, у справі №922/1459/26 суд першої інстанції не залишав позов прокурора без руху з підстав виявлених недоліків, зокрема щодо порушення прокурором вимог об’єднання в одне провадження кількох вимог, які належить розглядати в порядку різного судочинства.

Ухвалою Господарського суду Харківської області від 22.04.2026 у справі **№922/1348/26** позовну заяву, аналогічну тій, з якій прокурор звернувся у справі **№922/1459/26**, повернув прокуратурі на підставі пункту 2 частини 5 статті 174 ГПК України, оскільки прокурором порушено правила об`єднання позовних вимог.

Проте, **вказана ухвала не має преюдиційного характеру** при розгляді спірних правовідносин. Преюдиційного характеру набувають виключно встановлені судом фактичні обставини (події, дії, час, місце), тоді як правова оцінка (кваліфікація, тлумачення норм), надана суду в іншій справі, не є обов'язковою для іншого суду.

Невчинення прокурором дій з оскарження ухвали від 22.03.2026 у справі №922/1348/26 не позбавляє його права на звернення з позовом, якому суд має надати відповідну правову оцінку.

Місцевий господарський суд дійшов помилкового висновку щодо залишення позову прокурора без розгляду з тієї підстави, що право на звернення прокурором з позовом останній би мав виключно після усунення виявлених судом в ухвалі суду від 22.04.2026 у справі №922/1348/26 недоліків щодо об`єднання в одне провадження вимог, які належать розглядати в порядку різного судочинства.

Суд першої інстанції, при цьому, послався на частину 8 статті 174 ГПК України, якою передбачено, що повернення позовної заяви не перешкоджає повторному зверненню з нею до господарського суду в загальному порядку **після усунення недоліків**.

Проте, вказана норма підлягає застосуванню у тому випадку, коли суд у справі виявив недоліки позовної заяви, залишив її без руху, встановив позивачу строк для їх усунення, і якщо позивач такі недоліки не усунув у встановлений судом строк, повернув позовну заяву.

У даній справі №922/1459/26 прокурор звернувся з позовною заявою, яка підлягає розгляду в порядку господарського судочинства, а висновок суду першої інстанції щодо залишення її без розгляду не відповідає обставинам справи.

Щодо помилкового неврахування доказу

Постанова КГС ВС від 05.08.2026 у справі №922/3056/25
https://reyestr.court.gov.ua/Review/138821469

Відмовляючи у задоволені позовних вимог Харківської міської ради до ФОП про стягнення безпідставно збережених коштів у вигляді орендної плати за використання земельної ділянки, суд виходив з того, що в період з 01.01.2020 до 30.06.2021 відповідач мав сплачувати позивачу орендну плату за земельну ділянку, виходячи з розміру, що встановлений в Договорі оренди землі від 05.06.2015, який продовжував діяти та не припинений. А отже, позивачем обрано неналежний спосіб захисту порушеного права відповідно до статей 1212-1214 ЦК України. Відмовляючи у задоволені позовних вимог **за період з 01.07.2021 до 28.02.2022**, суд виходив з того, що **позивач не надав доказів на підтвердження незмінності нормативної грошової оцінки земельної ділянки** у спірний період (у 2021 та 2022 р.р.) та дійшов висновку про недоведеність позивачем розміру безпідставно збережених коштів за користування відповідачем спірною земельною ділянкою без належних правових підстав. Постановою СхАГС від 22.04.2026 у справі №922/3056/25 рішення суду першої інстанції було залишено без змін.

Скасовуючи рішення судів попередніх інстанцій та передаючи справу на новий розгляд до суду першої інстанції, **Верховним Судом зазначено, що апеляційний суд погодився з мотивами суду першої інстанції щодо відмови у позові** оскільки позивач не підтвердив належними та допустимими доказами складові розрахунку суми стягнення, зокрема, розмір нормативної грошової оцінки земельної ділянки без доведення факту її незмінності протягом спірного періоду **з посиланням на те, що витяг з технічної документації про нормативну грошову оцінку земельної ділянки, сформований у 2025 році, відображає показники оцінки станом на дату його видачі та не може автоматично підтверджувати розмір нормативної грошової оцінки у попередні роки без встановлення незмінності відповідних розрахункових параметрів**.

Однак, ВС вказав, що витяг з технічної документації про нормативну грошову оцінку земельної ділянки - це роздруковані за допомогою програмного забезпечення актуальні дані про земельну ділянку, які є у Державному земельному кадастрі та технічній документації з нормативної грошової оцінки земель станом на певну дату. **Витяг з нормативної грошової оцінки земельної ділянки може бути доказом проведення такої оцінки та визначати дані про таку оцінку** як на момент його видачі, так за попередній період за умови, що нормативно-грошова оцінка земельної ділянки була сталою та не зазнала змін у цей період. Такі висновки викладено у постанові **Великої Палати Верховного Суду** від 09.11.2021 у справі №905/1680/20.

Верховним Судом зазначено, що **суди обох інстанцій не врахували** висновки, викладені у постанові ВП ВС від 09.11.2021 у справі № 905/1680/20 про те, що **витяг з нормативної грошової оцінки земельної ділянки може бути доказом проведення такої оцінки та визначати дані про таку оцінку як на момент його видачі, так за попередній період за умови**, що нормативно-грошова оцінка земельної ділянки була сталою та не зазнала змін у цей період, **не дослідили на підставі наданих учасниками справі доказів** про те, чи була нормативно-грошова оцінка земельної ділянки сталою стосовно наданого позивачем витягу, сформованого у 2025 році, та чи не зазнала вона змін у період, за який позивач просить стягнути безпідставно збережені кошти відповідачем.

З огляду на те, що **для вирішення спору по суті необхідно** встановити наведені вище обставини та **надати оцінку** доводам та **доказам**, враховуючи положення пункту 1 частини 3 статті 310 ГПК України, Верховний Суд дійшов висновку, що оскаржувані рішення судів попередніх інстанцій підлягають скасуванню з направленням справи на новий розгляд до суду першої інстанції.

ВС вказано, що під час нового розгляду судам необхідно врахувати викладене, **вирішити питання щодо наданих сторонами доказів**, всебічно, повно з'ясувати і перевірити всі фактичні обставини справи, **об'єктивно оцінити докази**, що мають юридичне значення для її розгляду, прийняти обґрунтоване і законне судове рішення.

Щодо стягнення витрат на професійну правничу допомогу за недоведеності таких витрат належними та допустимими доказами в розумінні ст. ст. 76-77 ГПК України

Постанова СхАГС від 11.06.2026 у справі №922/1731/21
https://reyestr.court.gov.ua/Review/137455318

Скасовуючи рішення суду про стягнення витрат на професійну правничу допомогу у розмірі 92136,78 грн, з ухваленням нового судового рішення про відмову у задоволенні заяви про їх стягнення, апеляційним судом зазначено, що склад та розмір витрат, пов'язаних з **оплатою правової допомоги**, **входить до предмета доказування у справі**. **На підтвердження цих обставин суду повинні бути надані договір про надання правової допомоги, документи, що свідчать про оплату гонорару або виникнення обов'язку з його сплати у майбутньому, та інших витрат, пов'язаних із наданням правової допомоги, оформлені у встановленому законом порядку. Зазначені витрати мають бути документально підтверджені та доведені належними та допустимими доказами**. Відсутність документального підтвердження витрат на правову допомогу є підставою для відмови у задоволенні вимог про відшкодування таких витрат (постанова Великої Палати Верховного Суду від 27.06.2018 у справі № 826/1216/16).

Апеляційним судом зазначено, що зі змісту копії **акту приймання-передачі наданих послуг** №1 від 10.02.2026 та **договору №30/06 про надання правової допомоги** від 30.06.2023 вбачається, що останні містять підпис генерального директора ТОВ "Юкрейніен Кепітел Білдинг" та скріплені печаткою юридичної особи. В той же час, **підпису та печатки іншої сторони договору – Адвокатського об'єднання "Вайз Ло Груп", вищевказані документи не містять**.

Згідно ч. 1 ст. 27 ЗУ "Про адвокатуру та адвокатську діяльність" договір про надання правничої допомоги укладається в письмовій формі.

Колегія суддів зауважила, що **підпис є обов`язковим реквізитом правочину**. Наявність підпису **підтверджує наміри та волю й фіксує волевиявлення учасників правочину**, забезпечує їх ідентифікацію та цілісність документу, в якому втілюється правочин. Внаслідок цього підписання правочину здійснюється стороною (сторонами) або ж уповноваженими особами.

В той же час, вищевказані документи не містять підпису та печатки Адвокатського об'єднання "Вайз Ло Груп" .

Приймаючи до уваги вищевикладене, акт приймання-передачі наданих послуг №1 від 10.02.2026 (детальний розрахунок витрат на професійну правничу допомогу) та договір №30/06 про надання правової допомоги від 30.06.2023 **не укладені між сторонами в письмовій формі**.

При цьому, в матеріалах справи **відсутні докази на підтвердження** наявності двох електронних цифрових підписів сторін на вищевказаних документах, докази телетайпного, електронного або іншого технічного засобу зв`язку між сторонами, які би свідчили про погодження між ними всіх істотних умов договору та акту приймання-передачі наданих послуг або могли би свідчити про **укладання вищевказаних документів в електронній формі**.

Також апеляційний суд зауважив, що **копія акту приймання-передачі наданих послуг №1 датована 10.02.2026, в той же час зазначений документ був поданий суду 09.02.2026, тобто на один день раніше його складання**.

За таких обставин, ТОВ "Юкрейніен Кепітел Білдинг" **не підтверджено понесення витрат на професійну правничу** допомогу в розмірі 946728,00 грн. **належними та допустимими доказами в розумінні ст.ст.76-77 Господарського процесуального кодексу України**.

Крім того, колегією суддів також зазначено, що **оригінал договору** №30/06 **про надання правової допомоги** від 30.06.2023 **та оригінал акту** №1 від 10.02.2026 **був поданий суду першої інстанції лише 18.02.2026, тобто із пропуском процесуального строку**, передбаченого ч. 8 ст. 129 ГПК України, **у зв'язку із чим вищевказані документи не можуть бути прийняті судом як докази на підтвердження понесення відповідачем витрат на правничу допомогу**.

Щодо помилкового повернення зустрічного позову

Постанова СхАГС від 29.07.2026 у справі №922/973/26 https://reyestr.court.gov.ua/Review/138572524

Повертаючи зустрічний позов відповідача за первісним позовом (ТОВ "Імекс Макс") судом зазначено, що останній заявляє **зустрічну вимогу про визнання недійсним договору поставки** №15 від 13.02.2023 **з підстав відсутності повноважень на його підписання**. **Водночас матеріали справи містять додаткову угоду №2 від 26.12.2024 та додаткову угоду №3 від 26.12.2025 до даного договору, які скріплені КЕП директора ТОВ "Імекс Макс" (т. 1 а.с. 11 - 13). У вказаних додаткових угодах сторони не лише підтвердили чинність договору, а й змінили його істотні умови** (порядок оплати), **а також визнали заборгованість**. **Таким чином, поведінка відповідача після років виконання договору та укладання додаткових угод (які підписані КЕП) щодо звернення до суду з зустрічним позовом про недійсність договору після пред'явлення проти нього позову** про стягнення боргу **суперечить принципу добросовісності** (ст. 3 ЦК України) та міжнародній доктрині "Venire a, contra factum proprium" (заборона суперечливої поведінки). **Спір у цій частині, на думку суду, є очевидно штучним і спрямованим на затягування розгляду справи**.

Крім того, суд дійшов до висновку, що правова природа вимог за зустрічним позовом (деліктна відповідальність за завдані збитки в межах ланцюга публічних закупівель) **не пов'язана із предметом первісного позову** (стосовно стягнення заборгованості за переданий товар). **Спільний розгляд цих вимог не є доцільним**, оскільки він не прискорить, а навпаки - істотно утруднить вирішення спору через необхідність дослідження правовідносин чотирьох різних юридичних осіб, які не перетинаються в межах договору поставки №15, який є предметом розгляду первісного позову. Твердження ТОВ "Імекс Макс" про те, що **задоволення зустрічного позову виключить задоволення первісного, не має належного правового обґрунтування** та не підкріплюється відповідними процесуальними підставами, оскільки заявлена вимога про стягнення збитків за своєю правовою природою не спростовує факт отримання товару за видатковими накладними та не звільняє відповідача від обов'язку його оплати.

Скасовуючи ухвалу суду першої інстанції про повернення зустрічної позовної заяви та направляючи справу для продовження розгляду до суду першої інстанції, апеляційним судом зазначено, що **підставою звернення** ТОВ "ІТАК" **з первісним позовом** є **невиконання ТОВ "Імекс Макс" зобов`язань за договором поставки** №15 від 13.02.2023 **в частині оплати переданого** на підставі видаткових накладних від 29.12.2025 №4552, від 29.12.2025 №4554, 29.12.2025 №4555, від 29.12.2025 № 4556 **товару** на загальну суму 1099 985,13грн, **отже доведенню підлягають обставини виконання/невиконання зобов`язань за договором.**

В свою чергу, предметом зустрічного позову ТОВ "Імекс Макс" до ТОВ "ІТАК" визначені вимоги про визнання недійсним договору поставки №15 від 13.02.2023 з підстав відсутності повноважень на його підписання з боку замовника, та стягнення з ТОВ "ІТАК"

на користь ТОВ "Імекс Макс" збитків, завданих неналежним виконанням зобов'язань за цим договором. Отже, сторонами первісного та зустрічного позовів визначені одні і ті самі юридичні особи, спірні правовідносини між якими стосуються виконання взаємних прав та обов`язків сторін у господарських відносин (здійсненні господарської операції) з поставки того самого товару за договором від 13.02.2023 № 15, **тобто є такими, що перетинаються**.

В свою чергу, інститут недійсності має на меті повне скасування правочину саме як юридичного факту а його застосування має приводити до відновлення стану, який існував до укладення правочину, який суперечить законодавству. Наслідком визнання правочину недійсним є недійсність зобов'язання, породженого таким правочином. Тобто **подання такого зустрічного позову у справі, що розглядається, має на меті доведення відсутності у позивача матеріально-правової підстави на задоволення первісного позову** через відсутність матеріальних правовідносин, з яких випливає суб`єктивне право позивача за первісним позовом.

З огляду на предмет первісної позовної заяви, у цій справі підлягає дослідженню питання чи створив договір поставки від 13.02.2023 №15 юридичні наслідки для сторін у справі.

Окрім цього суд апеляційної інстанції зазначив про необґрунтованість висновків суду першої інстанції про те, що правова природа вимог за зустрічним позовом (деліктна відповідальність за завдані збитки в межах ланцюга публічних закупівель) не пов'язана із предметом первісного позову (стосовно стягнення заборгованості за переданий товар), оскільки звертаючись із зустрічним позовом про стягнення збитків, ТОВ "Імекс Макс" посилається на неналежне виконання позивачем за первісним позовом своїх зобов`язань за договором поставки № 15 від 13.02.2025. В такий спосіб, предметом дослідження як за первісним позовом, так і за зустрічним позовом є обставини виконання сторонами своїх зобов`язань за договором постави №15 від 13.02.2023, що, у свою чергу, **свідчить про їх взаємопов`язаність з огляду на необхідність дослідження тих самих доказів**.

Крім того, **оцінка підстав зустрічного позову** та доказів, які позивач вважав за потрібне надати разом з зустрічним позовом, **здійснюється на стадії ухвалення рішення по суті справи**. **Надання судом оцінки додатковим угодам** до договору поставки № 15 від 13.02.2023, які скріплені КЕП директора ТОВ "Імекс Макс", як підстави для визначеності щодо взаємопов'язаності первісного та зустрічного позову в частині визнання недійсним договору № 15 від 13.02.2023 **на стадії прийняття до розгляду зустрічної позовної заяви є неправомірним,** адже оцінка зустрічного позову по суті заявлених вимог на стадії вирішення питання про його прийняття до розгляду судом не здійснюється.

З огляду на викладене, суд першої інстанції неправильно застосував ст. 180 ГПК. Повернення зустрічного позову з наведених в ухвалі підстав є необґрунтованим і таким, що суперечить нормам процесуального права.